

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

ВІСНИК

Випуск 6

КИЇВ - 2003

УДК 06
ББК 95.4
В 53

ВІСНИК: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова / Укл. П.В.Дмитренко, Л.Л.Макаренко, - К: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2003. - Випуск 6. - 228 с.

У статтях розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ України, які працюють у галузі педагогічних наук.

Редакційна колегія:

Шкіль М.І. - академік АПН і АгіВш України *{відповідальний редактор}*,
доктор фізико-математичних наук, професор, ректор НПУ імені
М.П.Драгоманова;

Дмитренко Г.І. - кандидат педагогічних наук, професор (*заступник голо-*
вного редактора);

Шут М.І. - член-кореспондент АПН України, академік АН Вищої школи
доктор фізико-математичних наук, професор (*заступник голо-*
вного редактора);

Бондар В.І. - академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор;

Жалдак М.І. - академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор;

Мороз О.Г. - академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор;

Сергеев О.В. - академік Міжнародної академії педагогічних наук, доктор
педагогічних наук, професор;

*Рекомендовано Вченою радою
Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова
(протокол №10 від 29 березня 2003 р.)*

© Редакційна колегія, 2003

© Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, 2003

© Автори статей, 2003

<i>ЮтрінаЕ. (Польща)</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У СУЧАСНІЙ ПОЛЬЩІ.....	210
<i>ЮщикВ.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВИДОВОГО СКЛАДУ МІКРООРГАНІЗМІВ ПІХВИ У ДІВЧАТОК- ПІДЛІТКІВ З РАННІМ ПОЧАТКОМ СТАТЕВОГО ЖИТТЯ.....	212
<i>Яковченко В.Г.</i>	
ЗМІНИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	212
<i>Яременко О.О.</i>	
ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ.....	214

Яременко О. О.

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Сьогоднішній історичний момент потребує від нас нового сприйняття майбутнього нашого світу. Чимало зарубіжних дослідників говорять про необхідність переходу від "старого мислення" до "нового", про необхідність "змінити парадигму", причому, слово "парадигма" використовується не тільки стосовно мислення, але й в більш широкому сенсі, для характеристики світогляду та способу життя людей. Отже, мова йде про принципові зміни у поглядах та поведінці людини. При цьому передбачається, що кожна людина повинна прийняти на себе - в особистому чи істо-

ричному плані - відповідальність за все, що відбувається на планеті Земля.

Вирішення цієї проблеми полягає у оптимізації процесу взаємодії системи "людина-суспільство-природа". А основним змістом цього процесу є освіта, навчання, "передавання" знань, соціально-історичного досвіду, культури, норм і зразків поведінки, людського способу буття.

В сучасних умовах якісних змін суспільного буття одною з тенденцій освіти є акцент на її гуманізацію та гуманітаризацію, як факторах збереження самобутності певного суспільства, його соціокультурності. Гуманізм завжди пов'язує з набуттям "людського в людині", з розкриттям духовного світу особистості. І актуалізація питання гуманізації та гуманітаризації освіти пов'язана, в першу чергу, з кризою людини у суспільстві та екологічною кризою у природному середовищі, нехтуванням інтелектуальним потенціалом людини та природним потенціалом нашої планети. Ця проблема є частками загального завдання, пов'язаного з "екологізацією" педагогіки та "педагогізацією" екології. Про це говорить відомий німецький педагог Боельц Х. : "З одного боку, екологізація педагогіки є адекватною відповіддю на існуючу зараз кризу виховання, з другого - педагогізація екології допоможе подолати кризу навколишнього середовища".

Відомо, що в кризові періоди, найбільш вразливими та безпорадними є духовні цінності. Особливо це стосується духовної та соціальної сфер. За таких обставин "потенціал людського духу виявляє себе у відродженні культурних традицій" взагалі, і екокультурних зокрема. Адже, від того як глибоко ввійдуть у свідомість молоді певні цінності, буде залежати наповненість її життя справді людським, реальним, гуманістичним змістом.

Тому, формування духовного світу молодої людини, спрямування її на ті соціальні цінності, які здатні регулювати її діяльність та цілепокладання є важливими завданнями екологічної освіти та виховання у західноєвропейських країнах.

Зарубіжні педагоги, які створюють екологічні освітньо-виховні програми, обов'язково включають у їх зміст питання етики та ціннісних орієнтацій, використовують компоненти, сфокусовані на ставленнях та поглядах особистості тому, що, на їх думку, усі проблеми навколишнього середовища пов'язані, в першу чергу, з індивідуальними та громадськими поглядами, ставленнями, оцінками та діями людини.

Дослідження зарубіжних вчених свідчать, що програми які роблять акцент лише на надбання знань, умінь та навичок, лише на усвідомлення екологічної проблеми не мають великого позитивного впливу на середовище і на особистість молодої людини. Впроваджуючи ціннісний компонент, вчитель чи вихователь може допомогти людині краще зрозуміти себе і розвинути духовно. Це дуже складне завдання, тому що, з одного боку, треба сприяти формуванню такої поведінки, яка має мінімальний вплив на природне середовище, а з другого, не треба нав'язувати молоді власні думки або цінності, крім того, треба стимулювати розвиток незалежної

думки, а також сприяти зростанню духовної зрілості особистості молоді.

Але часто буває, що людина, а особливо молода - говорить про невпевненість, конфліктність між тим, що вона дійсно відчуває і як вона повинна діяти. Особливо це стосується більшості екологічних питань та проблем нашого суспільства, що робить їх важливим фактором у розвитку особистості молоді. Дійсно, як вирішити питання навколишнього середовища, якщо з одного боку, людство задовольняє свої біологічні потреби у їжі, воді, одязі, житлі, використовуючи природу, а з другого, ми знаємо, що отримуючи усі ці речі ми можемо негативно вплинути на природу, порушити її зв'язки і, одночасно, наші потенційні життєві системи. Збатування індивідуальних, суспільних та природних потреб це те, чому треба вчити наше підростаюче покоління і чим займається екологічна освіта та виховання у західноєвропейських країнах, залучуючи молодь до різних екологічних програм та проєктів.

Чимало зарубіжних педагогів вважають, що для того, щоб допомогти дитині справлятися з внутрішніми конфліктами і побудувати власну систему цінностей треба у процесі навчання та виховання використовувати такий метод як "прояснення" цінностей - values clarification - (про який говорили ще Ж.Піаже та Л.Кольберг). Мета цього засобу допомогти молоді зробити свій вибір того, у що вона вірить, зважити усі за та проти, оцінити наслідки, прийняти той факт, що інші мають право на дотримання різних точок зору, почувати себе впевненим у тих рішеннях, що вона приймає, не боятися їх відстоювати та поступати згідно цих рішень. Цей метод вчить молоду людину думати незалежно та відкрито, поважати погляди інших, оцінювати свою моральну позицію, і судити, спираючись на власні принципи.

А у екоосвітніх програмах та проєктах, як ніде, ми маємо інтеграцію діяльностей, які фокусуються не тільки на розвиток умінь та навичок, а й на моральному розвитку. В цьому аспекті для них характерний могутній світоглядний, ідеологічний та виховний потенціал.

Молода людина вже достатньо може зрозуміти, вона усвідомлює як "працює" навколишній світ, може навчитися оцінювати свою взаємодію з ним і, таким чином, зростати зацікавленими та активними громадянами, якщо дати їй можливість досліджувати, відкривати та вивчати природний світ на її рівні.

Сам процес включення у екологічну освітню роботу є також важливим, як і той зміст, який у неї вкладається. Адже, розуміння та усвідомлення світу потребує задіяності усіх почуттів молодої людини, а також включення усіх її інтелектуальних здібностей. Екологічні освітньо-виховні програми та проєкти повинні звертатися до свідомості, до знань, ставлень, умінь та дій. І ще один важливий момент полягає в тому, що ці програми, ця освіта будуть працювати тільки тоді, коли вони будуть вчити молоду людину як думати, а не що думати, коли вони будуть забезпечувати мотивацію та компетентність дитини для її подальшої ефективної участі у справах суспільства.

Тому, ще однією важливою тенденцією виховання в контексті екологічної освіти, на думку багатьох зарубіжних дослідників, зокрема М.В'єтор (Лейден, Нідерланди), М. Маргадант ван Аркен (Роттердам, Нідерланди), є залучення до активної, творчої діяльності. Вони зазначають, що виховання та засвоєння повинно проходити у активній формі, адже для більшості молодих людей "природне середовище означає активну природу", місце "де можна і треба щось робити", отримуючи свій власний досвід. Знову в освіту повертається старий лозунг: "Хай природа буде вашим вчителем".

Продовжуючи цю думку, інші дослідники (С.Келлерт, Ф.Плотц та ін.) вважають за необхідне "прямий контакт" та "безпосередню інтеграцію" молоді людини у спілкування з рослинним та тваринним світом, які лише тоді можуть впливати на формування та розвиток світу почуттів людини.

Голландські дослідники А.Алблас, В. ван дер Бор, А.Вале підкреслюють, що "екологічна освіта та особистісний розвиток" молоді людини не повинні йти окремо, і включати не тільки знання на певну тематику, а й зачіплювати її глибинні психологічні структури, формувати її загальну та екологічну культуру.

Звичайно ж молодь може мати деякі труднощі, розглядаючи складні екологічні проблеми, як наприклад, глобальне потепління, і можуть легко впасти у відчай спостерігаючи наслідки великих екологічних катастроф. Тому найбільш ефективним підходом для молоді, на думку зарубіжних фахівців, є забезпечення такого досвіду, який базується на місцевих проблемах навколишнього середовища (згадаємо девіз "Думай глобально - дій локально"), який є релевантним реальному життю молоді людини і який відповідає її когнітивним можливостям та здібностям.

Таким чином, екологічну освітньо-виховну роботу можна розглядати як контекст для будь-якого навчання та виховання, а не як окремий предмет чи окрему тему. Екологічний контекст пропонує безліч освітньо-виховних можливостей для дослідження та навчання, а оточуючий людину реальний світ - будь то річка, парк, вулиця, дитяча площадка чи пустир - має багато прихованих секретів, які чекають свого відкриття.